

EUROOPA KOHTU OTSUS

31. jaanuar 1991*

EMÜ-Maroko koostööleping – Mittediskrimineerimise põhimõte – Sotsiaalkindlustus

[...]

Kohtuasjas C-18/90,

mille esemeks on Euroopa Kohtule EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel Cour du travail de Liège'i (Belgia) esitatud taotlus, millega soovitakse saada selles kohtus pooleli olevas vaidluses järgmiste poolte vahel:

Office national de l'emploi (Onem)

ja

Bahia Kziber,

eelotsust Euroopa Majandusühenduse ja Maroko Kuningriigi vahelise koostöölepingu mõningate sätete tõlgendamiseks,

EUROOPA KOHUS,

koosseisus: president O. Due, kodade esimehed G. F. Mancini, G. C. Rodríguez Iglesias ja M. Díez de Velasco, kohtunikud Sir Gordon Slynn, C. N. Kakouris, R. Joliet, F. A. Schockweiler ja P. J. G. Kapteyn,

kohtujurist: W. Van Gerven,

kohtusekretär: J. A. Pompe, kohtusekretäri asetäitja,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- Onem, keda esindas advokaat C. Derwael, Brüssel,

- Bahia Kziber, keda esindasid ametiühingu esindajad Michèle Baiwir ja René Jamar,

- Saksa valitsus, keda esindasid liidu majandusministeeriumi ametnikud Ernst Roeder ja Joachim Karl,

- Prantsuse valitsus, keda esindasid välisministeeriumi õigusosakonna talituse juhataja Philippe Pouzoulet ja välisministeeriumi õigusosakonna haldusasjade vanemametnik Claude Chavance,

- Euroopa Ühenduste Komisjon, keda esindas õigusnõunik Jean-Claude Séché,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

arvestades kohtuistungi ettekannet,

olles 6. novembri 1990. aasta kohtuistungil ära kuulanud suulised märkused, mille esitasid Onem, pr Kziber, Prantsuse valitsus ja komisjon,

olles 6. detsembri 1990. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1. Cour du travail de Liège (Belgia) esitas 16 jaanuari 1990. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse sama aasta 22. jaanuaril, EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel eelotsuse küsimuse Rabatis 7. aprillil 1976 allkirjastatud ning ühenduse nimel nõukogu 26. septembri 1978. aasta määrusega (EMÜ) nr 2211/78 (EÜT L 264, lk 1, EÜT eriväljaanne 11/13, lk 155) sõlmitud Euroopa Majandusühenduse ja Maroko Kuningriigi vahelise koostöölepingu (edaspidi "leping") tõlgendamise kohta.

2. See küsimus kerkis esile Maroko kodaniku pr Bahia Kziberi ja Belgia Office national de l'emploi (riiklik tööhõiveamet) vahelises kohtuvaidluses töötü abiraha andmisest keeldumise üle.

3. Põhikohtuasja toimikust selgub, et pr Kziber elab oma Maroko kodanikust isa juures, kes on Belgias pensionil, olles seal palgatööl olnud.

4. Belgia kuninga 20. detsembri 1963. aasta määruse tööhõive ja tööpuuduse kohta (Moniteur belge, 18.1.1964, lk 506) artiklis 124 sätestatakse töötü abiraha andmine noortele töötajatele, kes on lõpetanud oma kutseõpingud või koolituse. Võõrtöötajate ja kodakondsuseta töötajate kohta on kuninga eelnimetatud määruse artiklis 125 sätestatud, et neile makstakse töötü abiraha ainult rahvusvahelises lepingus sätestatud piires.

5. Office national de l'emploi keeldus pr Kziberile tema kodakondsuse tõttu töötü abiraha maksmast. Selle keeldumisotsuse vastu esitas asjaomane isik Belgia töökohtusse hagi.

6. Cour du travail de Liège, kellele esitati apellatsioonkaebus, otsustas kohtuliku arutamise peatada, kuni Euroopa Kohus on teinud eelotsuse järgmises küsimuses:

"Kas liikmesriik võib keelduda andmast määruse nr 1612/68 (EÜT L 257, 19.10.1968, lk 2; EÜT eriväljaanne 05/01, lk 15) artikli 7 lõike 2 tähenduses sotsiaalsoodustusi kolmanda riigi (Maroko) kodanikust töötaja ülalpeetavatele lastele, kui Euroopa Majandusühendus on sõlminud selle riigiga koostöölepingu, mis sisaldab sotsiaalkindlustuse valdkonnas sellest riigist pärit ja ühenduses töötavate võõrtöötajate ning nende juures elavate pereliikmete võrdse kohtlemise klauslit?"

7. Põhikohtuasja faktilised asjaolud, menetluse käik ja Euroopa Kohtule esitatud kirjalikud märkused on ulatuslikumalt esitatud kohtuistungi ettekandes. Need kohtutoimikute materjalid leiavad alljärgnevalt käsitlemist vaid niivõrd, kui võrd see on Euroopa Kohtu arutluskäigu seisukohalt vajalik.

8. Et täpsustada Cour du travail de Liège'i esitatud küsimuse mõtet, tuleb meenutada lepingu eesmärki ja asjakohaseid sätteid.

9. Lepingu eesmärk on vastavalt artiklile 1 edendada lepinguosaliste vahelist kõikehõlmavat koostööd, toetamaks Maroko majanduslikku ja sotsiaalset arengut, ning aidata tugevdada lepinguosaliste suhteid. I jaotises on sätestatud koostöö majanduse, tehnika ja rahanduse alal, II jaotises kaubanduse alal ning III jaotises tööjõu alal.

10. Artikkel 40, mis asub tööjõu valdkonda käsitlevas III jaotises, sätestab, et liikmesriigid pakuvad oma territooriumil töötavatele Maroko kodanikele süsteemi, milles neid kodakondsuse alusel töö- ja palgatingimuste osas mingil viisil ei diskrimineerita.

11. Artikkel 41, mis kuulub samuti III jaotisesse, sätestab oma lõikes 1, et tingimusel, et järgmiste lõigete nõuded on täidetud, saavad Maroko kodakondsusega töötajaid ja nendega koos elavad pereliikmed kasutada sotsiaalkindlustussüsteemi, ilma et neid mingil viisil kodakondsuse alusel diskrimineeritaks, võrreldes nende töökohariigiks oleva liikmesriigi kodanikest töötajatega. Selle artikli lõige 2 annab Maroko töötajatele õiguse teatud hüvitiste arvestamisel liita kõik kindlustus-, töötamis- ja elamisperioodid eri liikmesriikides, lõige 3 võimaldab neil saada perehüvitist ühenduses elavate pereliikmete jaoks ning lõige 4 lubab neil pensioni vabalt Marokosse üle kanda. Artikli 41 lõige 5 kehtestab liikmesriikide kodanikest töötajate jaoks selle artikli lõigete 1, 2 ja 3 vastastikkuse põhimõtte.

12. Lepingu artikkel 42 annab koostöönõukogule ülesande võtta vastu sätteid artiklis 41 väljendatud põhimõtete rakendamiseks.

13. Eelotsuse küsimust nende lepingusätete valguses analüüsid tuleb küsimusest aru saada nii, et sellega tahetakse põhiliselt teada, kas lepingu artikli 41 lõikega 1 on vastuolus, kui liikmeriik keeldub Maroko kodakondsusega töötajaga koos elavale pereliikmele maksmast oma õigusaktides noortele töötajatele ette nähtud ootetoetust põhjendusel, et töötaja on Maroko kodakondsusega.

14. Et anda sellele küsimusele vajalik vastus, tuleb kõigepealt otsustada, kas lepingu siseriiklikus kohtus saab tugineda artikli 41 lõikele 1, ning seejärel, kas see säte hõlmab Maroko võõrtöötaja pereliikme olukorda, kes nõuab, et talle makstaks sellist toetust, nagu põhikohtuasjas käsitletakse.

Lepingu artikli 41 lõike 1 vahetu õiguspõhju

15. Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt (vt 30. septembri 1987. aasta otsuse punkti 14 (kohtuasjas 12/86: Demirel, EKL 1987, lk 3719)) tuleb ühenduse ja kolmanda riigi vahel sõlmitud lepingu sätet käsitleda vahetult kohaldatavana juhul, kui sätte sõnastusest ning lepingu eesmärgist ja olemusest tulenevalt sisaldub sättes selge ja täpne kohustus, mille kohaldamiseks või toimimiseks ei ole tarvis võtta täiendavaid meetmeid.

16. Selleks, et otsustada, kas lepingu artikli 41 lõike 1 säte vastab nendele kriteeriumidele, tuleb kõigepealt analüüsida selle sõnastust.

17. Selles osas tuleb nentida, et artikli 41 lõikes 1 on selgelt, täpselt ja tingimusteta keelatud Maroko kodakondsusega töötajaid ja nendega koos elavaid pereliikmeid sotsiaalkindlustuse valdkonnas nende kodakondsuse põhjal diskrimineerida.

18. Asjaolu, et artikli 41 lõige 1 täpsustab, et see keeld kehtib ainult tingimusel, et järgmiste lõigete sätted on täidetud, tähendab, et perioodide liitmise, perehüvitiste andmise ning pensionide Marokosse ülekandmise puhul kehtib see diskrimineerimiskeeld ainult artikli 41 lõigetes 2, 3 ja 4 kindlaks määratud tingimuste piires. Seda tingimust ei saa siiski tõlgendada nii, nagu kaotaks diskrimineerimiskeeld selle tõttu oma tingimatuse kõigis teistes küsimustes, mis sotsiaalkindlustuse valdkonnas võivad tekkida.

19. Samuti ei saa seda asjaolu, et artikli 42 lõikes 1 on ette nähtud artiklis 41 väljendatud põhimõtete rakendamine koostöö nõukogu poolt, tõlgendada nii, nagu seaks see kahtluse alla teksti – mille kohaldamiseks või toimimiseks ei ole tarvis võtta täiendavaid meetmeid – vahetu kohaldatavuse. Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 12 rõhutas, seisneb koostöö nõukogule artikli 42 lõikes 1 antud roll diskrimineerimiskeelu järgimise hõlbustamises ning vajaduse korral artikli 41 lõikes 2 sätestatud liitmispõhimõtte rakendamiseks vajalike meetmete võtmises, kuid ei saa arvata, et ta muudaks mittediskrimineerimise põhimõtte vahetu kohaldatavuse tingimuslikuks.

20. Tõdemusele, et artikli 41 lõikes 1 sisalduv mittediskrimineerimise põhimõte võib Maroko töötaja ning temaga koos ühenduse liikmesriikides elavate pereliikmete olukorda vahetult reguleerida, ei leidu vastuväiteid ka siis, kui uurida selle teksti kontekstiks oleva lepingu eesmärki ja iseloomu.

21. Nagu juba mainitud, on lepingu eesmärk tegelikult edendada lepinguosaliste vahelist kõikehõlmavat koostööd, eriti tööjõu valdkonnas. Asjaolu, et lepingu eesmärk on peamiselt Maroko majandusliku arengu soodustamine ning et see piirdub lepinguosaliste koostöö sätestamisega ilma eesmärgita sõlmida assotsiatsioonilepingut ja eesmärgita, et Maroko edaspidi ühendustega ühineks, ei saa takistada selle teatud sätete vahetut kohaldatavust.

22. Eriti kehtib see tõdemus tööjõudu käsitlevas III jaotises olevate artiklite 40 ja 41 kohta, mille iseloom pole kaugeltki puhtprogrammiline ning mis kehtestab töö- ja palgatingimuste ning sotsiaalkindlustuse valdkonnas põhimõtte, mis võib reguleerida üksikisikute õiguslikku olukorda.

23. Neil asjaoludel tuleb nentida, et artikli 41 lõike 1 sõnastusest ning lepingu – kus see artikkel asub – eesmärgist ja iseloomust nähtub, et seda sätet võib vahetult kohaldada.

Lepingu artikli 41 lõike 1 ulatus

24. Et määrata kindlaks lepingu artikli 41 lõikes 1 sisalduva mittediskrimineerimise põhimõtte ulatus, tuleb kõigepealt määratleda selles tekstis leiduva sotsiaalkindlustuse mõiste, seejärel analüüsida töötaja mõistet selle sätte tähenduses ning alles siis täpsustada, millistel tingimustel Maroko töötaja pereliikmed saavad nõuda sotsiaalkindlustushüvitisi.

25. Lepingu artikli 41 lõikes 1 leiduvat sotsiaalkindlustuse mõistet tuleb mõista samamoodi nagu sama mõistet nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruses (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate

ja nende pereliikmete suhtes (kodifitseeritud versioon, EÜT 1980, C 138, lk 1). Selle määruse reguleerimisala käsitleva artikli 4 lõikes 1 on sotsiaalkindlustusliikide hulgas loetletud ka töötushüvitised ning põhikohtuasjas käsitletavad ootetoetused on kõigest üks nende erikujusid.

26. Asjaolu, et lepingu artikli 41 lõikes 2 ei mainita erinevalt eelmainitud määrusest nr 1408/71 töötushüvitisi nende skeemide hulgas, millele kindlustusperioodide liitmist kohaldatakse, omandab teatava tähtsuse üksnes perioodide liitmise puhul, kuid lepinguosaliste selgelt väljendatud tahte puudumisel ei ole see asjaolu üksi piisav, nõustumaks, et lepinguosalistes kavatsesid sotsiaalkindlustuse mõistest lepingu mõttes välja jätta töötushüvitised, mida peetakse tavapäraselt üheks sotsiaalkindlustusliigiks.

27. Lepingu artikli 41 lõikes 1 leiduva töötaja mõiste kohta tuleb nentida, et see hõlmab nii tegevtootajaid kui ka töötajaid, kes on tööturult lahkunud, olles jõudnud vanaduspensioni saamiseks nõutavasse ikka või langenud mõne riski ohvriks, mis annab õiguse teistest sotsiaalkindlustusliikidest tulenevatele toetustele. Tegelikult viitavad artikli 41 lõiked 2 ja 4 seoses perioodide liitmise ja hüvitiste Marokosse ülekandmisega otsesõnu vanadus- või invaliidsuspensiooni või -toetuste skeemidele, mida pensionile jäänud töötajatele kohaldatakse.

28. Viimaks, mis puutub Maroko töötajaga koos elava pereliikme õiguste ulatusse, tähendab artikli 41 lõikes 1 sisalduv igasuguse kodakondsuse alusel toimuva diskrimineerimise puudumise põhimõte sotsiaalkindlustuse valdkonnas, et asjaomasele isikule, kes täidab kõiki siseriikliku õiguse järgi ette nähtud tingimusi noortele töötajatele ette nähtud töötõu abiraha saamiseks, ei saa keelduda neid hüvitisi tema kodakondsuse tõttu andmast.

29. Eelneva põhjal tuleb Cour du travail de Liège'ile vastata, et lepingu artikli 41 lõikega 1 on vastuolus, kui liikmeriik keeldub Maroko kodakondsusega töötajaga koos elavale pereliikmele maksmast oma õigusaktides noortele töötajatele ette nähtud ootetoetust põhjendusel, et töötaja on Maroko kodakondsusega.

Kohtukulud

30. Euroopa Kohtule märkusi esitanud Saksamaa Liitvabariigi valitsuse, Prantsuse Vabariigi valitsuse ja Euroopa Ühenduste Komisjoni kohtukulud ei hüvitata. Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus siseriiklikus kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse see kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS,

vastates Cour du travail de Liège'i 16. jaanuari 1990. aasta otsusega esitatud küsimusele, otsustab:

Rabatis 7. aprillil 1976 allkirjastatud ning ühenduse nimel nõukogu 26. septembri 1978. aasta määrusega (EMÜ) nr 2211/78 sõlmitud Euroopa Majandusühenduse ja Maroko kuningriigi vahelise koostöölepingu artikli 41 lõikega 1 on vastuolus, kui liikmesriik keeldub Maroko kodakondsusega töötajaga koos elavale pereliikmele

maksmast oma õigusaktides noortele töötajatele ette nähtud ootetoetust põhjendusel, et töötaja on Maroko kodakondsusega.

Due Mancini Rodríguez Iglesias Díez de Velasco

Slynn Kakouris Joliet Schockweiler Kapteyn

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 31. jaanuaril 1991. aastal Luxembourgis.

Kohtusekretär President

J. G. Giraud

O. Due